

Jaarverslag 2020 over het functioneren van de ERM-certificeringsregelingen en het RestauratorenRegister

Vastgesteld door de Centraal College van Deskundigen Restauratiekwaliteit
op 21 mei 2021

Inhoud

1. Samenvatting 2020.....	3
2. Inleiding.....	7
3. Ontwikkeling en beheer richtlijnen en register.....	10
4. Verslag certificering 2020 per branche	13
4.1. BRL 1000 Erkend Restauratie-architectenbureau (vml. GEAR).....	13
4.2. BRL 2000 Erkend Monumenten Adviesbureau (EMA), i.c.m. URL 2001, URL 2002 en/of URL 2005.....	16
4.3. BRL 3000 Erkend Restauratie Bouwbedrijf (hoofdaannemers) i.c.m. URL 3001 en URL 4003 ..	20
4.4. BRL 3500 De erkende molenmaker.....	23
4.5. URL 4001 Historisch timmerwerk.....	25
4.6 URL 4002 Glaspanelen in lood.....	27
4.7. URL 4003 Historisch metselwerk.....	28
4.8. URL 4006 Historisch voegwerk.....	29
4.9. URL 4007 Steenhouwwerk	32
4.10. URL 4009 Historisch schilderwerk.....	33
4.11. URL 4010 Historisch leidak.....	35
4.12. URL 4011 Metalen dakbedekkingen en goten	37
4.13. URL 4012 Historisch metaal (ferro).....	39
4.14. URL 5001 Houtaantasting (bestrijden houtaantasting door insecten en zwammen).....	41
4.15. URL 6010 Hovenierswerk historische tuinen en parken	42
4.16. RestauratorenRegister	43
Bijlage 1: Overzicht ERM-richtlijnen voor het onderhouden en restaureren van monumenten (rood en groen) per 31-12-2020	44
Bijlage 2: Werkgebieden van de Cl's	47

Voor de herziening van de URL 4007 werd in 2020 onderzoek gedaan naar de gezondheidsrisico's van het werken met zandsteen (voorblad - foto: ERM).

Overig beeldmateriaal is onder meer beschikbaar gesteld door SKG-IKOB Certificatie (par. 4.11 en 4.12) en Stichting Keurmerk Branches (par. 4.13).

1. Samenvatting 2020

Jaarlijks stelt het CCvD Restauratiekwaliteit een verslag op van het functioneren van de certificeringsregelingen en het RestauratorenRegister die door het college beheerd worden. Het jaarverslag 2020 is de achtste in zijn soort.

Aantal regelingen toegenomen, verdere aanzet tot verbetering

De ambitie van ERM is om een samenhangende, actuele en sectordekkende structuur van richtlijnen voor het onderhoud en de restauratie van gebouwde en groene monumenten tot stand te brengen. Deze zijn gericht op bedrijven.

Inmiddels is voor veel onderwerpen een richtlijn tot stand gekomen. In 2020 is verder gewerkt aan de totstandkoming van nieuwe uitvoeringsrichtlijnen in de monumentenzorg en is een aantal richtlijnen herzien.

In Bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de stand van zaken (peildatum 31 december 2020).

Certificerende instellingen

In 2020 beschikten 9 certificerende instellingen over een licentie van ERM om audits uit te voeren ter beoordeling van aanvragen voor certificering en ter continuering van deze certificaten aan bedrijven:

- Aboma Certificering
- EBN Certification
- C+
- Hobéon
- Kiwa Nederland
- SGS
- SKB
- SKG-IKOB
- SKH

De certificerende instellingen richten zich niet op alle richtlijnen, zij hebben ieder een of meer specialisaties. Voor een enkele richtlijn geldt dat meerdere CI's hiervoor certificaten (kunnen) verlenen.

Resultaten van de audits

Cijfermatige gegevens hebben betrekking op 2020 en waar mogelijk op eerdere jaren. Voor een aantal richtlijnen geldt dat de periode van gebruik nu nog te beperkt is om trendanalyse te kunnen doen. Voor een beperkt aantal richtlijnen, die inmiddels langer dan 5 jaar functioneren, is trendanalyse mogelijk. Het verslag moet dan ook in dit licht worden gezien.

Voor een aantal richtlijnen blijkt dat minder afwijkingen ten opzichte van norm worden vastgesteld.. De bedrijven zijn steeds meer vertrouwd met de eisen die volgen uit de richtlijnen.

Het behouden van vakkennis is een zorg voor diverse branches.

Het denken in termen van de restauratieketen vertoont een stijgende lijn, maar heeft ook in 2020 soms nog aandacht.

Het timen van de audits blijkt nog steeds soms lastig. Voor sommige branches verloopt de certificering al enige tijd moeizaam.

Over het algemeen zijn de ervaringen bij het certificeren positief.

Aantal gecertificeerde bedrijven per branche in 2020

Het aantal certificaten is in 2020 opnieuw toegenomen (van 199 naar 225).

Met name bij de architecten en adviseurs is een stijging door het implementeren van de richtlijnen voor duurzaamheidsadvies (URL 2001). Verder is er een duidelijke toename van het aantal erkende restauratiebouwbedrijven (BRL 3000 / URL 3001 / URL 4003) en voor URL 4011 Metalen dakbedekkingen en goten bij monumenten (die in werking is getreden in 2018).

Voor andere certificatieregelingen blijft het aantal gecertificeerden min of meer stabiel (lichte toe- of afname). Het gaat daarbij echter om kleine aantallen. In 2020 is het eerste certificaat afgegeven voor URL 4002 Glaspanelen in lood.

Tabel: Ontwikkeling van het aantal certificaten in de periode 2014– 2020 (per einde jaar)
 ('-' betekent: certificatie nog niet mogelijk; '0' betekent: nog geen certificaat toegekend)

Document	Eind 2014	Eind 2015	Eind 2016	Eind 2017	Eind 2018	Eind 2019	Eind 2020
BRL 1000 Erkend Restauratie-architectenbureau (vml. GEAR)	18	18	20	20	18	18	
URL 1001 Visie & Ontwerp	-	-	-	-	-	-	18 ¹
URL 2001 Bouwtechnisch advies	5	7	9	9	7	13	22
URL 2002 Molenadvies	-	2	2	2	2	2	3
URL 2003 Historisch beton - Advies	-	-	-	-	-	-	0
URL 2004 Kleurhistorisch onderzoek	-	-	0	0	0	0	0
URL 2005 Gebouwinspecties	-	-	-	-	-	1	2
URL 2006 Schouwen	-	-	-	-	-	-	-
BRL 3000 ERB Restauratiebedrijven (hoofdaannemers)	43	44	42	45 ²			
URL 3001 Houtconstructies	-	-	-	-	45	45	51
BRL 3500 Molens (molenmakers)	4	6	7	8	7	6	5
URL 4001 Historisch Timmerwerk	9	9	8	6	6	6	6
URL 4002 Glaspanelen in lood	0	0	0	0	0	0	1
URL 4003 Historisch Metselwerk	2	2	2	2	49	50	54
URL 4004 Riet	-	0	0	0	0	0	0
URL 4005 Historisch beton – Realisatie	-	-	-	-	-	-	-
URL 4006 Historisch Voegwerk	7	12	12	11	9	9	7
URL 4007 Steenhoutwerk	4	4	3	4	5	5	4
URL 4008 (<i>gereserveerd</i>)	-	-	-	-	-	-	-
URL 4009 Historisch Schilderwerk	11	13	15	17	15	14	16
URL 4010 Historisch Leidak	-	10	10	10	15	15	14
URL 4011 Metalen dakbedekkingen en goten bij monumenten	-	-	-	-	0	4	9
URL 4012 Historisch Metaal (ferro)	18	17	17	15	12	8	8
URL 4013 Historisch Parket	-	-	-	0	0	0	0
URL 4014 Historisch Pannendak	-	-	-	0	0	0	0
URL 5001 Houtaantasting	-	-	0	1	2	2	4
URL 6001 Tuinhistorisch onderzoek	-	-	-	-	-	-	-
URL 6010 Hovenierswerk historische tuinen en parken			0	0	0	1	1
URL 7010 Historische orgels	-	-	-	-	-	-	-
URL 2826-08 Gevelreiniging (<i>nog niet gereed</i>)	-	-	-	-	-	-	-
Totaal aantal certificaten	121	144	147	150	192	199	225
Geregistreerd in RestauratorenRegister	-	-	-	-	-	1	4

¹ In 2020 zijn de GEAR-architecten allen gecertificeerd voor URL 2001 (zie ook par. 4.1).

² Na 2017 worden de gecertificeerden voor BRL 3000 niet meer als zodanig vermeld, maar als gecertificeerd voor de bijbehorende URL-en.

In bovenstaande tabel staan de BRL/URL-en die eind 2020 van kracht waren of in ontwikkeling waren. De aangegeven nummers van de uitvoeringsrichtlijnen zijn de huidige; eerder golden mogelijk nog andere benamingen.

Het RestauratorenRegister

In 2019 is het RestauratorenRegister in werking getreden. Eind 2020 waren er vier personen geregistreerd als RegisterRestaurator. Het totaal aantal ingeschreven blijft nog achter bij de verwachtingen. Er zijn twee toetsende instellingen actief: Hobeon en SGS.

Koers 2021

Voor 2021 streeft ERM naar een toename van het aantal certificaten en een betere spreiding van het aantal certificaten over het land. Voor 2021 wordt een vergelijkbare toename als in 2020 verwacht. Het aantal participerende certificerende instellingen neemt toe, wat de specialisatie per vakgebied ten goede komt. ERM zal de voorlichting over certificatie en het RestauratorenRegister voortzetten (o.a. Help! Deskdagen). Ook zal ERM de inhoud van de beoordelingsrichtlijnen evalueren en op basis daarvan de teksten verduidelijken en aanscherpen. De branches evalueren hun band met verschillende certificerende instellingen, met name gelet op de wens om de kosten te beheersen.

2. Inleiding

De certificerende instellingen rapporteren ieder jaar aan het Centraal College van Deskundigen (CCvD) Restauratiekwaliteit over de door hen uitgevoerde toetsing op de geldende beoordelings- en uitvoeringsrichtlijnen die zijn ondergebracht bij de Stichting ERM. Het jaarverslag stelt het CCvD in staat om het functioneren van de richtlijnen in praktijk te beoordelen en op basis daarvan zo nodig aanvullende afspraken te maken over inhoud of gebruik van de richtlijnen.

In dit document wordt verslag gedaan over het jaar 2020, met name voor de richtlijnen waarvoor in 2020 audits zijn uitgevoerd en wat daarbij de bevindingen waren. Ook wordt ingegaan op het ontwikkelen van documenten voor de (rest van de) restauratieketen. Het jaarverslag 2020 is het achtste jaarverslag.

Dezelfde structuur wordt aangehouden door de toetsende instellingen met betrekking tot het kwalificeren van personen in het kader van het RestauratorenRegister.

Richtlijnen en certificatie

In samenwerking met de brancheorganisaties, bedrijven en overheden zijn uitvoerings- en beoordelingsrichtlijnen vastgesteld (of in ontwikkeling) op grond waarvan individuele bedrijven erkend kunnen worden wat betreft het leveren van Restauratiekwaliteit (zie bijlage 1).

Een certificeringsregeling bevat de afspraken die gemaakt zijn over de juiste manier om onderhoud en restauratie aan monumenten uit te voeren (norm) en over het aantoonbaar en het systematisch borgen van die kwaliteit (borging). In veel gevallen is de norm beschreven in een apart document (uitvoeringsrichtlijn). Het Centraal College van Deskundigen Restauratiekwaliteit stelt de regelingen vast en doet zo nodig uitspraken over de juiste toepassing van de regeling.

Het toezicht op het hanteren van de afspraken in praktijk berust bij een onafhankelijke partij, de certificerende instelling. Negen certificerende instellingen – Aboma, C+, EBN, Hobéon, Kiwa, SKB, SGS, SKG-IKOB en SKH – beschikten in 2020 over een ERM-licentie om de audits ter beoordeling van aanvragen en continuering van deze certificaten te verzorgen.

Zie voor de werkgebieden van deze CI's Bijlage 2.

Gecertificeerde bedrijven mogen het keurmerk Erkende Restauratiekwaliteit voeren. Met het keurmerk en bijbehorend logo is het bedrijf ook visueel herkenbaar als bedrijf dat voldoet aan de kwaliteitseisen die aan vakkundige restauratiebedrijven worden gesteld.

Registratie

Sinds 2019 is het RestauratorenRegister operationeel voor de meeste specialisaties bij het conserveren en restaureren van roerende monumenten en kunst.

Het kwalificeren van personen tot Register Restaurator of Senior Register Restaurator gebeurt door een toetsende instelling op basis van de Leidraad Vakbekwaamheidseisen.

De RegisterRestaurator mag bijgaand logo voeren.

Het Centraal College van Deskundigen Restauratiekwaliteit

Het Centraal College van Deskundigen Restauratiekwaliteit is verantwoordelijk voor het juist functioneren van de certificeringsregelingen, andere documenten en het register die onder haar beheer zijn gebracht. Het College stelt (wijzigingen van) de tekst van de regelingen, documenten en het register vast.

Het Centraal College van Deskundigen Restauratiekwaliteit is breed samengesteld zodat alle partijen die bij de kwaliteit van onderhoud en restauratie van monumenten betrokken zijn, zich in het college vertegenwoordigd kunnen voelen. Het college bestaat uit brancheorganisaties van uitvoerende bedrijven zoals leveranciers van diensten (aannemers, architecten, specialisten, restauratoren), opdrachtgevers (zowel publieke als private opdrachtgevers) en gemeenten in de rol van bevoegd gezag en andere betrokkenen zoals de provincies en de RCE. Een (jaarlijks wisselende) vertegenwoordiging van de certificerende instellingen neemt deel als toehoorder. Het college heeft een onafhankelijke voorzitter. Het bureau van ERM verzorgt het secretariaat van het Centraal College van Deskundigen.

De samenstelling van het Centraal College van Deskundigen was aan het eind van het verslagjaar 2020 als volgt:

Naam	Functie (aandachtsgebied)	Namens
Dhr. R. van Hees	Voorzitter	ERM
Dhr. M. van Roosmalen	Plv. voorzitter / lid, opdrachtgever publiek	Raad voor Rijksvastgoed (RVR)
Dhr. W. de Koning	Secretaris	ERM
Dhr. K. Burgy	Lid (hoofdaannemer)	Vakgroep Restauratie (VR)
Mw. J. van Dam	Lid (architect)	Vereniging Architecten Werkzaam in de Restauratie (VAWR)
Dhr. B. Endevoets	Lid (gespecialiseerd aannemer)	Platform Gespecialiseerde Aannemers
Mw. I. Finaly	Lid (opdrachtgever privaat)	Federatie Instandhouding Monumenten (FIM)
Dhr. J. Heijdra	Lid (provincie)	Provincies
Mw. N. Herman	Lid (restaurator - uitvoerend)	Restauratoren Nederland, A.R.A., Restauratie Convergent, VRN
Dhr. M. van Hunen	Lid (waarnemer)	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE)
Mw. M. Maring	Lid (certificerende instelling)	De certificerende en toetsende instellingen
Dhr. R.A. Slotema	Lid (gemeente)	Federatie Grote Monumentengemeenten (FGM)
Dhr. G. Tutert	Lid (opdrachtgever privaat)	Federatie Instandhouding Monumenten (FIM)
Vacature		Opdrachtgevers restauratoren

Namens de opdrachtnemers trad Dhr. B. van der Kraats in 2020 af. Er is één vacature, voor opdrachtgevers van restauratoren. In 2021 treedt een vertegenwoordiger van het KOMO-stelsel (via het KOMO-bureau) toe tot het CCvD.

3. Ontwikkeling en beheer richtlijnen en register

Stichting ERM is opgericht om de kwaliteit van het onderhouden en restaureren van monumenten op een breed gedragen kwaliteitsniveau te brengen en te houden. De activiteiten zijn gericht op overheden in de rol van bevoegd gezag, op opdrachtgevers en op opdrachtnemers (architecten, adviseurs, aannemers, restauratoren). Dit verslag beperkt zich tot de richtlijnen en het RestauratorenRegister.

De stand van zaken in de ontwikkeling van de richtlijnen is vermeld in Bijlage 1.

Ontwikkeling richtlijnen

Een tweetal volledig nieuwe uitvoeringsrichtlijnen zijn URL 2003 Historisch beton – Advies en URL 4005 Historisch beton – Realisatie. Beide richtlijnen worden in 2021 nog aangevuld met een regeling voor cementrustiek.

In 2020 is een groot aantal richtlijnen herzien. De al lang bestaande regeling voor restauratie-architecten, de GEAR, is omgezet in een aparte BRL 1000 (Erkend Restauratie-Architectenbureau) met daarbij een nieuwe URL 1001 (restauratievisie en ontwerp) en een koppeling aan de al bestaande URL 2001 (bouwkundig advies). In 2020 zijn nieuwe versies gereed gekomen van de uitvoeringsrichtlijnen voor daken (4004 riet, 4010 leidak, 4011 metalen daken en 4014 pannendak). Genoemde URL-en zijn aangevuld met richtlijnen voor de na-isolatie van de monumentale kap. URL 2005 Gebouwinspecties is in 2020 uitgebreid met het opnemen van energetische gegevens. Ook is het aantal items in de gebrekenlijst aanzienlijk uitgebreid. In 2021 volgt de uitbreiding met moleninspecties.

In 2020 is ook de herziening van URL 4009 Historisch schilderwerk gereed gekomen. De URL wordt in 2021 aangevuld met een bijlage voor schilderwerk aan molens.

URL 5001 Houtaantasting is in 2020 geëvalueerd. Conclusie was dat een beperkte actualisatie nuttig was; deze is in 2020 doorgevoerd en afgerond.

De onderlinge afstemming op het gebied van het werken aan molens heeft geleid tot een beperkte aanvulling van de afspraken in BRL 3000 Erkend Restauratie Bouwbedrijf en BRL 3500 Erkende Molenmaker.

Ontwikkeling RestauratorenRegister

Het RestauratorenRegister is in 2020 aangevuld met een extra specialisme: beschilderde oppervlakken in historische binnenruimten (HB).

Sectorbrede activiteiten

Om de kwaliteit van restauraties en onderhoud aan monumenten te borgen zijn (en worden) richtlijnen voor de uitvoering van diverse werkzaamheden opgesteld. De ambitie is om te komen tot een sectorbrede set van richtlijnen en een register.

De volgende brancheverenigingen zijn (peildatum 31 december 2020) aangesloten bij Stichting ERM:

- Vakgroep Restauratie (restauratiebouwbedrijven) (VR)
- Vereniging van Architecten Werkzaam in de Restauratie (VAWR)
- Vereniging Timmerwerk Restauratie (VTR)
- Vereniging Restauratie Steenhouwers (VRS)
- Nederlands Gilde van Kunst-, Sier- en Restauratiesmeden (NGK)
- Nederlandse Vereniging van Leidekkers (NVvL)
- OnderhoudNL / de Restauratie Schildersbedrijven
- Gebouwschil Nederland
- Vereniging Voeggarant

- De Zinkmeesters
- Gilde Metalen Dakdekkers
- Vereniging Adviesbureaus Monumenten (VAM)
- Ondernemersvereniging van Glazeniers (OVG)
- Nederlandse Vereniging van Molenmakers (NVvM)
- Vakfederatie Rietdekkers
- Rietdekkersgilde
- Art Restorers' Association (ARA)
- Restauratoren Nederland (RN)
- Vereniging Restauratoren Noord (VRN)
- Vereniging van Erfgoedhoveniers (VvEH)

De documenten moeten onderling zijn afgestemd (structuur, begrippen, uitgangspunten) zodat zij niet alleen voor de betreffende branche, maar ook voor andere branches, voor opdrachtgevers en overheden (subsidies, vergunningen, toezicht) optimaal hanteerbaar zijn.

Restauratiefilosofie

In 2013 is een restauratiefilosofie ontwikkeld op grond waarvan een opdrachtgever keuzes maakt (of laat maken) voorafgaand aan de start van de werkzaamheden. Hiertoe is het begrippenkader aangescherpt en zijn de uitgangspunten voor uitvoering benoemd. De hiërarchie van restauratiecategorieën daarbij is weergegeven in de zogeheten 'Restauratieladder'.

Deze uitgangspunten zijn en worden verwerkt in de beoordelings- en uitvoeringsrichtlijnen. Het aantal bedrijven (alsmede gemeenten en opdrachtgevers) dat gebruikmaakt van deze restauratiefilosofie neemt toe. Het gebruik ervan wordt steeds meer vanzelfsprekend, hoewel het denken in termen van deze filosofie bij de uitvoering van een aantal regelingen nog wel aandacht behoeft. In 2020 heeft het CCvD de (toelichting bij de) Restauratieladder geëvalueerd. Dit heeft geleid tot een bijstelling van de toelichtende teksten. Deze worden stapsgewijze doorgevoerd in alle ERM-documenten.

Figuur : Hiërarchie van restauratiecategorieën (Restauratieladder)

Model Restauratiebestek

ERM beheert in samenwerking met Stabu (onderdeel van Ketenstandaarden) het model voor het Restauratiebestek. In 2019 is een update van het model en van Stabu2 uitgebracht. In 2020 is het Restauratiebestek aangevuld. Ook is een aparte website (www.restauratiebestek.nl) ingericht om het restauratiebestek beter vindbaar te maken.

Conformiteit met regelgeving

Een opdrachtgever, overheid of uitvoerend bedrijf moet erop kunnen vertrouwen dat de ERM-richtlijnen niet alleen inhoudelijk, maar ook juridisch correct zijn. Belangrijke randvoorwaarde voor de richtlijnen is dan ook dat zij de regelgeving op een juiste wijze weergeven en implementeren. Sinds 2014 worden alle bestaande en nieuwe ERM-documenten getoetst op de vraag of zij voldoen aan de regelgeving:

- de Europese Verordening Bouwproducten (305/2011/EU, PbEU L88);
- de voorschriften van het Bouwbesluit 2012 die gelden voor onderhoud en renovatie van monumenten;
- de Monumentenwet en met de voorschriften voor monumenten in de Erfgoedwet die in werking is getreden per 1 juli 2016;
- de Aanbestedingswet zoals die luidt na implementatie van de EU-richtlijnen 2014/23/EU, 2014/24/EU en 2014/25/EU;
- de bepalingen voor de vergunningsplicht voor werkzaamheden aan monumenten in de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) en het Besluit omgevingsrecht’;
- de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

Waar aanpassingen nodig waren, zijn deze verwerkt.

Afstemming met Kennis en Kunde-regeling

Sinds 1 augustus 2015 zijn de regelingen Kennis en Kunde-regeling (Gelderland) en ERM-regelingen (Nederland) beter op elkaar afgestemd met inachtneming van de verschillen tussen beide regelingen. De uitvoeringsrichtlijnen worden gebruikt voor beide regelingen; dit geldt nog niet voor alle richtlijnen.

Relatie met onderwijs

ERM werkt samen met de restauratiebranche, het onderwijs, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed bij het ontwikkelen van opleidingen voor zo veel mogelijk restauratiedisciplines, die aansluiten bij de behoefte van de restauratiesector en de arbeidsmarkt. Het Nationaal Centrum Erfgoedopleidingen (NCE) beheert en ontwikkelt deze opleidingen voor erfgoedprofessionals. Aangeboden opleidingen zijn bijvoorbeeld Specialist Restauratie Timmeren, Specialist Restauratie Metselen en Professional Restauratie. Deze opleidingen sluiten aan op de uitvoeringsrichtlijnen van Stichting ERM.

Voor het RestauratorenRegister wordt gestreefd naar een tiental modules voor bij- en nascholing, deels te verzorgen door de NCE.

Richtlijnen en instandhoudingssubsidie

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verwijst sinds 2015 bij aanvragen voor de Subsidieregeling instandhouding monumenten naar uitvoeringsrichtlijnen van ERM. In 2017 ging het om 14 uitvoeringsrichtlijnen, met ingang van 1 januari 2019 om 17 uitvoeringsrichtlijnen. De lijst wordt jaarlijks geactualiseerd. De richtlijnen worden van toepassing verklaard voor zover dat voor het betreffende project relevant is. In 2020/ 2021 wordt de SIM geëvalueerd. Uit de discussies blijkt een breed draagvlak voor een uitgebreidere koppeling tussen subsidies en uitvoeringsrichtlijnen. Deze zal vermoedelijk eind 2021 / begin 2022 worden gerealiseerd.

4. Verslag certificering 2020 per branche

4.1. BRL 1000 Erkend Restauratie-architectenbureau (vml. GEAR)

De ‘Gezamenlijke Erkenningsregeling Architecten werkzaam in de Restauratie’ (GEAR) (versie 1.1) geldt sinds 28 juni 2013. Erkende architecten verenigen zich in de Vereniging van Architecten Werkzaam in de Restauratie (VAWR). Certificering wordt uitgevoerd door Hobéon, met een multidisciplinair auditteam.

Bij de beoordeling van de bureaus staat (toetsing aan) het zelf opgestelde bureauprofiel centraal. Tijdens audits wordt het kantoor van het te beoordelen bureau bezocht en ook (doorgaans twee) projecten in uitvoering.

Tijdens de initiële toets wordt getoetst aan de hand van de erkenningsregeling en op kwaliteitscriteria naar aanleiding van het bureauprofiel, met name aan de hand van een verantwoording op de kwaliteit van uitgevoerde werken. In het tweede en derde jaar volgt een (kortere) controletoets. In jaar vier vindt een herhalingstoets plaats en vervolgens weer twee controletoetsen, etc. Bij de controletoetsen wordt steekproefsgewijs gecontroleerd of het bureau nog aan de eisen voldoet en of eerdere bevindingen adequaat zijn aangepakt of verholpen. Als geen kwaliteitsbedreigende punten worden gesignaleerd, kan worden overgegaan tot een verlengde cyclus (met tweejaarlijkse in plaats van jaarlijkse controles). De geldigheid van het certificaat wordt dan daarop aangepast.

In de huidige audits worden aandachtspunten, verbeterpunten of tekortkomingen geformuleerd als ‘te verbeteren punten’. Er wordt bij GEAR in de auditpraktijk wel gewerkt met aandachtspunten, verbeterpunten of tekortkomingen als kwaliteitsbevorderend sturingsmiddel.

In 2020 werd de nieuwe versie van de GEAR afgerond, de BRL 1000 Erkend Restauratie-architectenbureau.³ Hierin zijn de aandachtspunten, verbeterpunten of tekortkomingen ondergebracht in de reguliere ERM-systematiek van ‘sanctiemaatregelen’.

BRL 1000: statistieken certificering

	2020	2019	2018	2017	2016
Aantal certificaathouders aan begin van verslagjaar	18	18	20	20	18
Aantal certificaathouders aan einde van verslagjaar	18	18	18	20	20
Aantal nieuwe certificaten in het verslagjaar	1	0	0	0	2
Aantal uit te voeren audits in het verslagjaar	9	9	9	15	11
Aantal uitgevoerde audits in het verslagjaar	9	9	9	14	11
Aantal niet-uitgevoerde audits	0	0	0	1	0
Aantal opgeschorte certificaten	0	0	0	0	0
Aantal ingetrokken certificaten	0	0	0	0	0
Aantal beëindigde certificaten ⁴	1	0	2	0	0
Ontvangen klachten van derden	0	0	0	0	0
Sancties/vervolgacties	0	0	1	0	0

³ Zie bij ‘Tot slot’.

⁴ Als gevolg van pensionering.

Bevindingen en trends

In 2020 zijn er tijdens audits geen tekortkomingen of verbeterpunten geconstateerd. Wel zijn er 16 aandachtspunten gesignaleerd. De toelichting op de punten volgt onder de volgende tabel.

Controleaspecten/toetspunten

Toetspunt	Omschrijving eis	Aandachts-Punt	Verbeter-punt	Tekort-koming
BRL 1000 GEAR – Ontwerp				
100	Visie en Beleid	2		
102.2	Doelstellingen SMART	2		
500	Organisatie	2		
506	Opleidingsplan	2		
600	Kwaliteitszorg, meting, consolidatie en optimalisering	10		
601	Management review	4		
602	Interne audits (en projectevaluaties)	3		
604	Klanttevredenheidsonderzoek	1		
TOTAAL		11	0	0

Vergeleken met 2019 is er één afwijking/bevinding minder geconstateerd. De aard van de bevindingen blijft gelijk.

Marktontwikkelingen

De CI ziet dat dat bureaus ook in 2020 veel werk hebben; voor alle mogelijke fases. Tegelijkertijd komen deelopdrachten nog regelmatig voor.

Verduurzaming

In 2019 is energetische verduurzaming van monumenten op de kaart gekomen. Tegen het einde van 2019 hadden de meeste bureaus verduurzamingsprojecten. Bij de audits van 2020 waren er meer verduurzamingsprojecten beschikbaar dan in 2019.

Scholing, kennis

Bureaus zijn zich bewust van het belang van na- en bijscholing en zijn daar in meer of mindere mate actief mee bezig. In 2020 was het volgen van scholingsactiviteiten door de corona-crisis in veel gevallen moeilijk. Online platforms werden gevolgd maar veel korte cursussen of opleidingen konden geen doorgang vinden. In gevallen waar een cursus wel werd aangeboden, maar deze niet gevolgd werd of het scholingsplan (inclusief de analyse van de kennisbehoefte) niet geactualiseerd was, zijn aandachtspunten geformuleerd.

De auditteams zien een toenemende kennis op het gebied van duurzaamheid. Een enkele keer is hierop een aandachtspunt geformuleerd (zie ook par 4.2 BRL 2000/ URL 2001).

Kwaliteitszorg

De aandacht voor kwaliteitszorgaspecten is gelijk gebleven.

Keten

Er zijn nog steeds kritische geluiden over de afnemende kennis in de keten (bijvoorbeeld bij opdrachtgevers en bevoegd gezag) en over de mate waarin prijs – en niet kwaliteit – leidend is in de markt. Toch kunnen GEAR-bureaus ook in 2020 vaak het hele traject – van ontwerp tot oplevering – begeleiden en daarmee sturen op kwaliteit.

De bureaus weten de juiste ketenpartners voor restauratiewerkzaamheden te vinden, zowel op het gebied van uitvoerend werk (aannemers en onderaannemers) als op het gebied van adviseurs en onderzoekers. Het werken met gecertificeerde partijen nam in 2020 toe.

De ERM-richtlijnen en het restauratiebestek zijn in 2020 net als het jaar ervoor breed geïntegreerd in de dagelijkse praktijk van GEAR-bureaus. Het gedachtengoed van de restauratieladder was in 2020 voor de bureaus vanzelfsprekende materie. Wel is het concreet benoemen van een restauratiecategorie in bestekken nog een punt van aandacht (zie ook par. 4.2 BRL 2000 / URL 2001).

Kwaliteit van het werk

Wat betreft dit aspect scoren bureaus nog steeds goed. De restauratiekeuzes zijn doorgaans goed beredeneerd en bureaus vertalen de eisen en wensen van de opdrachtgever/gebruiker op een dusdanige wijze, zodat ook monumentwaarden zo optimaal mogelijk behouden worden.

Verduurzaming is daarbij een nieuwe uitdaging.

Tot slot

In 2020 is de nieuwe versie van de GEAR afgerond (BRL 1000 Erkend Restauratie-architectenbureau) en ook de uitvoeringsrichtlijn (URL 1001 Restauratievisie & Ontwerp). Aandachtspunt daarbij was het beter aansluiten op de veranderde praktijkomstandigheden, veranderingen in de markt en aansluiting bij andere richtlijnen, met name voor monumentenadvies. Certificering voor BRL 1000 kan voortaan alleen in combinatie met URL 1001 en URL ERM 2001 Bouwkundig Advies Monumenten. Als tussenstap zijn in 2020 alle GEAR-bureaus die nog geen certificaat hadden voor URL 2001 tijdelijk gecertificeerd voor URL 2001 onder BRL 2000. Hierover wordt gerapporteerd in de volgende paragraaf. Met ingang van 2021 worden de GEAR-Bureaus standaard onder BRL 1000 getoetst voor zowel URL 1001 als URL 2001.

BRL 1000 is de eerste ERM-richtlijn waarin de auditcyclus is gewijzigd naar vier jaar.

4.2. BRL 2000 Erkend Monumenten Adviesbureau (EMA), i.c.m. URL 2001, URL 2002 en/of URL 2005

Inleiding

Sinds 6 november 2020 geldt voor BRL *Erkend Monumenten Adviesbureau* (EMA) (BRL ERM 2000) de geactualiseerde versie 4.1 en voor URL 2001 *Bouwkundig Advies Monumenten* versie 3.1. De geldende versie van URL 2005 *Gebouwinspecties* is versie 1, vastgesteld op 17 mei 2019. URL 2002 *Molenadvies* (versie 2.0) is van kracht sinds 20 maart 2015.

Adviesbureaus die zich willen laten certificeren voor BRL EMA 2000 kunnen kiezen voor een van de bijbehorende URL's. Certificering wordt verzorgd door Hobéon. De beoordeling wordt uitgevoerd door een multidisciplinair team.

URL 2001 Bouwkundig Advies Monumenten

URL 2001 is inmiddels herzien. Er is in de beschrijving van het proces specifiek aandacht voor afstemming met andere partijen. Verder is energetische verduurzaming van monumenten als onderwerp toegevoegd in een afzonderlijk hoofdstuk. Ook bevat de URL nu eisen aan adviezen gericht op schadepreventie en -reductie en een bijlage over bemalen in de omgeving van een monument. De eisen aan producten zijn meer meetbaar omschreven.

Afhankelijk van het bureau kan wat betreft de BRL gekozen worden voor een of meer deelcertificaten voor:

- Deel A. Bepaling omvang technisch herstel met aanvullende expertise en de uitwerking van het technisch herstel;
- Deel B. Prijs- en contractvorming, voeren van de directie tijdens de uitvoering;
- Deel C. In gebruiksfase opstellen van een Meerjarenonderhoudsplan (MJOP) en begeleiden van eenvoudig onderhoud.

URL 2002 Molenadvies

Deze uitvoeringsrichtlijn beschrijft de eisen die worden gesteld aan het tot stand komen en de inhoud van diverse soorten advies bij het voorbereiden en begeleiden van werkzaamheden aan monumentale en karakteristieke molens.

URL 2005 Gebouwinspectie

In deze URL staan de eisen aan (visuele) bouwkundige inspecties en rapportages bij monumenten en karakteristieke gebouwen. Bij een gebouwinspectie wordt de conditie van het gebouw en/of de bouwdelen vastgelegd, ten behoeve van periodiek en planmatig onderhoud.

De aanleiding voor de URL is dat bij modern vastgoedbeheer in toenemende mate gebruik wordt gemaakt van inspecties van gebouwen en objecten volgens NEN 2767. Ook monumentale gebouwen en objecten worden hierin betrokken. Deel 2 van NEN 2767 is echter niet geschikt voor het toepassing bij monumenten. URL 2005 voorziet daarom in een aanvulling door kwaliteitsbeelden op te stellen die zijn ingedeeld volgens NEN 2767 – deel 1. De systematiek van NEN 2767 deel 1 voor modern vastgoedbeheer is daarmee gecombineerd met de inhoudelijke kennis over monumenten (ontleend aan het Inspectiehandboek Monumentenwacht). Afhankelijk van de behoeften van de opdrachtgever kan bij de conditiemeting gekozen worden voor type A (vaststellen van de conditie met een gebrekenlijst en de conditiescores conform NEN 2767) of type B (vaststellen van de conditie met behulp van kwaliteitsbeelden).

Cyclus en auditsystematiek

De standaardcyclus van de BRL EMA is drie jaar, met in het eerste jaar een ‘grote’ initiële toets (één dag) en in jaar twee en drie een kortere controletoets. Een volgende toetscyclus bestaat uit een ‘grote’ toets (herhalingsstoets) en vervolgens twee controletoetsen.

De helft van de tijd voor de initiële toets wordt besteed op kantoor van het bureau; de andere helft op twee werken. Op kantoor wordt gekeken naar 1) beleid, visie, systeem (bedrijfsvoering en kwaliteitszorg) en dossiers van projecten en 2) de restauratie-specifieke kennis binnen het bureau. Dit door gesprekken, het beoordelen van projectdossiers. Bij controletoetsen wordt steekproefsgewijs gecontroleerd of het bureau voldoet aan de eisen van de EMA en of eventueel eerder gesignaleerde aandachtspunten, verbeterpunten en tekortkomingen adequaat zijn aangepakt of verholpen.

Audits voor URL 2001, URL 2002 Molenadvies en URL 2005 Gebouwinspectie kunnen onder voorwaarden gecombineerd worden uitgevoerd.

BRL 2000: statistieken certificering

	2020	2019	2018	2017	2016
Aantal certificaathouders aan begin van verslagjaar ⁵	13	7	9	9	7
Aantal certificaathouders aan einde van verslagjaar ⁶	23	13	7	9	9
Aantal nieuwe certificaten in het verslagjaar	11	6	0	0	2
Aantal uit te voeren audits in het verslagjaar	23	12	9	9	7
Aantal uitgevoerde audits in het verslagjaar	23	12	6	8	9
Aantal niet-uitgevoerde audits	0	1	3	1	0
Aantal opgeschorte certificaten	0	0	0	0	0
Aantal ingetrokken certificaten (faillissement)	0	0	0	0	0
Aantal beëindigde certificaten	0	1	2	0	0
Ontvangen klachten van derden	0	0	0	0	0
Sancties/vervolgacties	0	0	0	0	0

Voor BRL 2000 zijn er per eind 2020 in totaal 23 certificaathouders, aan wie in totaal 27 certificaten zijn verleend. Hiervan zijn 11 certificaten nieuw (9 voor URL 2001, 1 voor URL 2002 en 1 voor URL 2005).

Voor URL 2001 Bouwtechnisch Advies waren per eind 2020 22 certificaten verleend, waarvan 15 aan GEAR-erkende architectenbureaus (zie par 4.1). Een deel hiervan wordt in 2021 gecertificeerd onder BRL 1000 (zie ook ‘Tot Slot’).

Voor URL 2002 Molenadvies gelden er 3 certificaten. Deze certificaathouders hebben óók een certificaat voor URL 2001.

Voor URL 2005 Gebouwinspectie zijn er per einde 2020 twee certificaten geldig. Eén van deze certificaathouders heeft ook een certificaat voor URL 2001. De ander alléén voor URL 2005. Géén van de certificaathouders is gecertificeerd voor alle 3 de URL-en.

Van de 9 nieuwe certificaten voor URL 2001 zijn er 8 voor GEAR-erkende architectenbureaus (zie ook paragraaf 4.1). Eén nieuw gecertificeerd monumenten-adviesbureau ontving twee certificaten

⁵ Begin 2020: 12 bedrijven URL ERM 2001, waarvan ook 2 bedrijven URL ERM 2002. Verder 1 bedrijf alleen voor URL ERM 2005.

⁶ Eind 2020: 22 bedrijven URL 2001 (waarvan een met 2 vestigingen), waarvan ook 3 bedrijven met URL 2002 en 1 bedrijf met URL ERM 2005. Eén bedrijf alleen voor URL 2005.

(eenmaal URL 2001 en eenmaal URL 2005). Ook werd er één nieuw certificaat voor URL 2002 uitgereikt.

Bevindingen en trends URL ERM 2001

In onderstaand overzicht zijn de geformuleerde aandachtspunten en verbeterpunten weergegeven bij toetspunten voor BRL 2000 en URL 2001 (zie voor sanctiebeleid BRL EMA, p. 16). Over de toetsing voor URL 2002 Molenadvies en URL 2005 Gebouwinspecties wordt geen informatie weergegeven. Dit in verband met het kleine aantal gecertificeerde bedrijven, waardoor de afwijkingen direct tot deze bedrijven te herleiden zouden zijn.

Er zijn voor BRL 2000 en URL 2001 in totaal 11 ontwikkelpunten (aandachtspunten) geformuleerd op gebieden die niet direct betrekking hebben op de kerntaak van een bouwtechnisch monumentenadviesbureau (zoals kwaliteitszorg, klachten, scholingsplan) en één verbeterpunt. Dit verbeterpunt betreft het niet uitvoeren van projectevaluaties. Er werden 6 aandachtspunten geformuleerd naar aanleiding van toepassing van de restauratieladder en nog eens 4 aandachtspunten voor overige onderwerpen van de URL.

2020	Toetspunt	Aandachtspunt	Verbeterpunt	Tekortkoming
BRL ERM 2000 versie 4.0/ 4.1 (subtotaal)				
2.8	Scholingsplan	1		
3.4	Cultuur en monumentwaarden / Rest.-ladder	6		
4.1	Kwaliteitssysteem	1	1	
4.2	Management Review	3		
Subtotaal		11	1	
URL 2001 Bouwtechnisch Advies Monumenten Versie 3.0/3.1				
4.3.2	Planvorming, bestekken/werkomschrijvingen en begroting	1		
4.4.4.	Revisiedocument	1		
5.2	MJOP	1		
5.4	MJOP/Advies voor gebruik	1		
7.3	Verduurzamingsadvies	2		
8.2	Kennis op gebied van verduurzaming monumenten	2		
Subtotaal		8	0	
Totaal		19	1	

Ten opzichte van 2019 is het aantal aandachtspunten op de BRL gelijk gebleven, maar er zijn wel 10 certificaathouders bijgekomen. Het aantal aandachtspunten is dus in relatieve zin afgenomen. Een mogelijke verklaring is dat de meeste van de 'nieuwe' bureaus reeds GEAR-gecertificeerd zijn en de aspecten uit de BRL al goed geregeld hebben.

Bureaus hebben 'meetsystemen' (zoals het houden van interne audits of projectevaluaties), maar in sommige gevallen ontbreekt de samenhang en doorvertaling van uitkomsten van deze 'metingen'

naar een Management Review, waardoor er nog geen sprake is van een efficiënt werkend kwaliteitssysteem.

De aandachtspunten werden geformuleerd wat betreft management review en projectevaluaties. Eén verbeterpunt werd geformuleerd omdat een aandachtspunt van 2019 niet was verbeterd (projectevaluatie).

Scholing heeft ook bij EMA-bureaus aandacht en prioriteit. In 2020 was het volgen van scholingsactiviteiten door de corona-crisis in veel gevallen moeilijk. Online platforms werden gevolgd, maar veel korte cursussen of opleidingen konden niet aangeboden worden. Desondanks is een scholingsplan verplicht, evenals de analyse van de kennisbehoefte. Het ontbreken daarvan leverde een aandachtspunt op.

In 2020 is het gebruik van de restauratieladder toegenomen, maar het ontbreekt soms nog aan 'de puntjes op de i'. De bestekken zijn gemiddeld van goed niveau, maar aandachtspunten werden geformuleerd als er in een bestek niet per onderdeel voor een restauratiecategorie werd gekozen (in die gevallen staat er ofwel een generieke paragraaf over restauratie-ethiek, of er wordt alleen naar een URL verwezen). Meer bureaus maken gebruik van het restauratiebestek, of overwegen dat. Bij bureaus die gebruikmaken van het restauratiebestek waren er in 2020 geen afwijkingen.

Energetische verduurzaming was in 2019 een nieuw onderwerp in de BRL2000/URL2001. Ook in 2020 was het voor veel bureaus een relatief nieuwe discipline. De vakkennis is gemiddeld voldoende. Bureaus hebben er aandacht voor en realiseren zich dat (bijvoorbeeld) de kennis van bouwfysica in bepaalde gevallen opgefrist moet worden. In een enkel geval is een kritische houding nodig naar producten en de bijgeleverde specificatie. De vraag moet dan zijn of de waarden die de fabrikant garandeert wel gehaald worden. Op kennis van verduurzaming (specifiek op het gebied van bouwfysica en waardenstelling) werden twee aandachtspunten geformuleerd.

Keten

Bureaus weten doorgaans de juiste ketenpartners voor uitvoerend restauratiewerk te vinden en schatten meestal goed in waar eigen expertise ophoudt. Bureaus hanteren daarbij als criterium dat een bedrijf de kennis, vaardigheden en ervaring moet hebben om het werk goed uit te voeren. Een erkenning volgens een ERM-norm is daarbij regelmatig een gebruikte maatstaf. In 2020 was dit vaker het geval dan in 2019.

Met betrekking tot verduurzamingsprojecten valt op dat bureaus goed de weg weten en geschikte partijen weten te vinden om mee samen te werken.

Tot slot

Zoals verwacht is in 2020 het aantal certificaten voor URL 2001 toegenomen omdat GEAR-bureaus zich voortaan ook laten certificeren voor URL 2001. Sinds oktober 2020 kan dat ook onder de nieuwe GEAR-regeling (BRL 1000 Erkend Restauratie-architectenbureau); voor BRL 1000 is certificering voor URL 2001 (behalve voor URL 1001) sindsdien ook verplicht. Daardoor zullen de resultaten (en verslaglegging) voor BRL 2000 over 2021 er ook anders uitzien. De verwachting voor 2021 is wel een verdere groei van gecertificeerde monumenten-adviesbureaus (URL 2001) en bedrijven die bouwinspecties uitvoeren (onder andere Monumentenwachten).

4.3. BRL 3000 Erkend Restauratie Bouwbedrijf (hoofdaannemers) i.c.m. URL 3001 en URL 4003

Bij de uitvoering van werken als hoofdaannemer in de restauratie is in 2019 de *Beoordelingsrichtlijn Erkend Restauratie Bouwbedrijf (BRL 3000 ERB) versie 2.2* (d.d. 30-11-2018) van toepassing. Bedrijven worden aan deze BRL getoetst op bedrijfsorganisatie en restauratievakmanschap.⁷

Sinds 2018 zijn hoofdaannemers die certificering aanvragen voor BRL 3000 verplicht zich ook te laten toetsen op URL 3001 Historische houtconstructies (in 2020: versie 1.0) én URL 4003 Historisch metselwerk (in 2020: versie 1.2). Uitzondering zijn aannemers voor alleen waterbouwkundige werken; deze kunnen zich ook alleen voor URL 4003 laten certificeren.

De certificaten gelden voor de categorieën ‘Klein bedrijf’ of ‘Midden- en grootbedrijf’, waarbij deze het certificaat hetzij alleen voor waterbouwkundige werken voeren, hetzij voor alle voorkomende werkzaamheden inclusief waterbouwkundige werken. Het systeemcertificaat wordt voor 3 jaar uitgegeven, waarbij na de toelating/herverlening (1^e jaar) zowel in het tweede als in het derde jaar een opvolgingsaudit wordt gehouden.

Kiwa Nederland, EBN en Aboma voeren voor BRL 3000 in combinatie met URL 3001 (en URL 4003) de certificering uit. Aboma heeft echter in 2020 geen bedrijven geaudit of gecertificeerd.

Restauratiebouwbedrijven (hoofdaannemers): statistieken certificering

	2020	2019	2018	2017	2016
Aantal certificaathouders aan begin van verslagjaar	47	13	22	42	44
Aantal certificaathouders aan einde van verslagjaar	53	14	14	44	42
Aantal nieuwe certificaten in het verslagjaar	6	2	3	3	1
Aantal uit te voeren audits in het verslagjaar	53	14	13	44	42
Aantal uitgevoerde audits in het verslagjaar	53	14	13	42	39
Aantal niet-uitgevoerde audits	0	0	0	2	3
Aantal opgeschorte certificaten	0	0	0	0	0
Aantal ingetrokken certificaten (faillissement)	0	0	0	0	3
Aantal beëindigde certificaten (op eigen verzoek)	0	1	12	1	0
Ontvangen klachten van derden	1	0	0	1	0
Sancties/vervolgacties (extra bezoeken)	0	0	0	0	0

Per eind 2020 waren 53 certificaten verleend voor BRL 3000, waarvan 38 door EBN en 15 door KIWA. Van de gecertificeerde bedrijven behoren er 10 tot de categorie ‘klein bedrijf’, 43 zijn een ‘midden- of grootbedrijf’. Vier van deze bedrijven vallen onder de categorie ‘alleen waterbouwkundige werken’ en zijn alleen gecertificeerd voor URL 4003. De andere 49 bedrijven zijn ‘algemeen werkend’ en zowel gecertificeerd voor URL 4003 als URL 3001.

In 2020 zijn geen certificaten ingetrokken of beëindigd. Aan 6 bedrijven is voor het eerst een certificaat toegekend.

Er is in 2020 één klacht ontvangen. Deze is onderzocht.

⁷ ERB-erkende bedrijven voldoen ook aan de Kennis+Kunde-regeling van de provincie Gelderland wat betreft metselen en timmeren.

Bevindingen en trends

Bij de toetsing op BRL 3000 met bijbehorende URL-en zijn in totaal 7 tekortkomingen en 7 verbeterpunten geconstateerd. Bij de tekortkomingen betrof dit met name de initiële beoordeling en in geen van de gevallen de uitvoering. Er zijn verder 31 aandachtspunten geconstateerd, die geen corrigerende maatregelen behoeven door de certificaathouders. Nog steeds worden de meeste verbeter- en aandachtspunten geconstateerd op basis van de BRL (borging) en minder op basis van de URL-en (inhoudelijke norm).

Opleiding en scholing blijven soms nog een aandachtspunt (planning hiervan wordt niet altijd up-to-date gehouden). Ook is er soms verbetering mogelijk bij het uitvoeren van interne audits gericht op restauratie.

Controleaspecten/toetspunten. Paragrafen waarop geen bevindingen zijn gedaan, zijn niet weergegeven. (T = tekortkoming, V = verbeterpunt, A = aandachtspunt)

BRL3000	Controleaspect	A	V	T
H4 Eisen aan het bedrijf				
4.4	Hoofdaannemer	1	1	
4.5	Continuïteit en integriteit	1		
4.6	Beleid	1		1
4.8	Inkoop			1
4.9	Beoordeling van toeleveranciers en onderaannemers		1	
4.12.1	Bedrijfsvoering	2	1	
4.12.2.	Disciplines eigen personeel	1		
4.12.5	Opleiding	2		
4.12.6	Scholingsplan	1		
4.13	Projectregistraties	2		
<i>Subtotaal</i>		11	3	2
H5 Eisen aan het bedrijfsproces				
5.3.4	Onderaanneming	1		
5.3.5	Bevestigen opdracht	1		
5.6	Goedkeurmomenten	1		
5.8	Evaluatie	1		
<i>Subtotaal</i>		4		
H7 Eisen aan het project				
7.1.3	Werkplannen	1		1
7.1.4	Keuringsplannen	2		
7.2.5	Overige uitvoeringsrichtlijnen	1		
<i>Subtotaal</i>		4		1
H9 Eisen aan het kwaliteitssysteem				
9.3	Managementreview	2	1	2
9.4	Verantwoordelijkheden en bevoegdheden	1	2	
9.6	Interne audits		1	1
9.8	Behandeling van klachten en afwijkingen			1
<i>Subtotaal</i>		3	4	4
TOTAAL		22	7	7

URL3001	Controleaspect	A	V	T
H3 Eisen aan het proces				
3.2	Vorbereiding	1		
3.3.5	Vrijkomende onderdelen bewaren	1		
3.3.6	Rapporteren	1		
3.9	Eisen aan het gereedgekomen werk	1		
3.9.3	Voorschriften voor beheer en onderhoud	1		
H4 Eisen aan de toe te passen materialen				
4.4	Diverse materialen	1		
TOTAAL		6		

URL4003	Controleaspect	A	V	T
H3 Eisen aan het proces				
3.2	Vorbereiding	1		
H4 Eisen aan de toe te passen materialen				
4.11	Baksteen	1		
4.12	Metselmortel	1		
TOTAAL		3		

Tot slot

Een deel van audits is verschoven naar de tweede helft van 2020 in verband met Covid-19, omdat de restauratiedeskundigen in een risicogroep vallen.

De bevindingen die tijdens de audits zijn geconstateerd, geven geen aanleiding tot het aanpassen van de bezoekfrequentie of omvang van de audits.

De certificerende instellingen verwachten in 2021 opnieuw een toename van het aantal gecertificeerden.

4.4. BRL 3500 De erkende molenmaker

Voor het restaureren van historische molens is de BRL ERM 3500 ‘De Erkende Molenmaker 2012’ van toepassing. Deze beoordelingsrichtlijn is opgesteld in samenwerking met de Nederlandse Vereniging van Molenmakers (NVVM). Om te worden erkend, moet een molenmaker voldoen aan de eisen van deze BRL. De regeling is primair ontworpen om de bedrijfskundige professionaliteit van molenmakers te vergroten. Daarnaast is er ruimte ingebouwd voor een toetsing op vakinhoudelijke aspecten. Hobéon en KIWA waren in 2020 de certificerende instellingen bij deze BRL. Sinds 2015 wordt in het kader van kostenbeheersing gewerkt met de volgende auditsystematiek: van de 3-jarige cyclus (met steeds een grote toets in jaar 1 en controletoeetsen in jaar 2 en 3) wordt één controletoeets uitgevoerd door een documenttoets op afstand en de andere controletoeets wordt alleen door een vakauditor uitgevoerd. Ook in 2019 is via deze methodiek gewerkt.

BRL 3500: statistieken certificering

	2020	2019	2018	2017	2016
Aantal certificaathouders aan begin van verslagjaar	6	7	8	7	6
Aantal certificaathouders aan einde van verslagjaar	5	6	7	8	7
Aantal nieuwe certificaten in het verslagjaar	0	0	0	1	1
Aantal uit te voeren audits in het verslagjaar	6	6	7	8	7
Aantal uitgevoerde audits in het verslagjaar	5	5	5	8	8
Aantal niet-uitgevoerde audits	1	1	2	0	0
Aantal opgeschorte certificaten	0	0	0	0	0
Aantal ingetrokken certificaten	0	0	0	0	0
Aantal beëindigde certificaten	1	1	1	0	0
Ontvangen klachten van derden	0	0	0	0	0
Sancties/vervolgacties:	0	0	0	0	
- schriftelijke waarschuwingen	0	0	0	0	1

In 2020 zijn door Hobéon drie controletoeetsen en twee herhalingstoetsen uitgevoerd. Van één van de certificaathouders is het certificaat verlopen in 2020. In 2021 vindt hiervoor een herhalingstoets plaats. Voor een andere certificaathouder die per begin 2019 gecertificeerd stond staat ook in 2021 een audit gepland.

Bevindingen en trends

In onderstaand overzicht zijn de geformuleerde aandachtspunten, verbeterpunten en tekortkomingen geformuleerd. Daaronder is een toelichting opgenomen.

Controleaspecten/toetspunten

Toetspunt	Omschrijving eis	Aandachtspunt	Verbeterpunt	Tekortkoming
BRL 3500				
5.6	Scholingsplan	1		
Totaal		1	0	0

Het aandachtspunt betreft net als in de vorige twee verslagjaren met name administratieve/secundaire processen. Hobéon constateert dat in het huidige verslagjaar de werkenkwaliteit opnieuw van goed niveau is; hierop werden geen aandachtspunten geformuleerd. Hobéon concludeert dat de bedrijven de aandachtspunten goed oppakken. Op het ene aandachtspunt na zijn alle afwijkingen van 2019 verholpen.

Voor de molenmakers is de restauratieladder niet van toepassing, omdat die niet in de BRL verwerkt is. De molenmakers hebben wel een ander kader, namelijk 'kennis hebben van en onderbouwde toepassing van *Een toekomst voor Molens (RCE)*'. Dit is in de afgelopen jaren absoluut geadapteerd en wordt ook in de dagelijkse praktijk bewust toegepast.

Keten

Ketenpartners van de molenmakers zijn onderaannemers en opdrachtgevers (zowel moleneigenaren als molenadviesbureaus). Met onderaannemers wordt sporadisch samengewerkt (denk aan rietdekken en metsel- en voegwerk). Veel molenmakers voeren zelf schilderwerk uit, omdat dit werk aan molens een specifiek soort kennis vraagt, die bij de molenmakers in huis is. Ook in 2020 zetten gespecialiseerde molenadviesbureaus en professionele eigenaren zetten zowel erkende partijen in als niet-erkende molenmakers. Dit tot teleurstelling van de erkende molenmakers.

Volgens de CI beseffen veel opdrachtgevers nog niet genoeg dat het werk niet op een verantwoorde wijze uitgevoerd kan worden zonder de specialistische kennis van een molenmaker. Helaas – zegt de CI – is dit ook het geval bij overheden en Stichtingen.

Tot slot

Molenmakers zien nog steeds weinig meerwaarde in de certificering. Ze laten zich certificeren omdat ze trots zijn op hun ambacht en vak en een certificaat laat zien dat ze een professionele molenpartij zijn die kwaliteit levert.

Hoewel het nog steeds de wens van de NVVM is dat een groot deel van de leden zich laat erkennen, laat de praktijk een ander beeld zien. Volgens Hobéon heeft dit deels te maken met de aspecten zoals hierboven beschreven, en door de aspecten zoals beschreven bij 'keten'. De NVVM heeft voor 2021 wederom de wens uitgesproken dat meer bedrijven zich laten certificeren. Bij het schrijven van dit jaarverslag is er in ieder geval zicht op vernieuwing van twee certificaten die eerder niet verlengd zijn.

Per 2021 is Kiwa de uitvoerende certificerende instelling voor deze BRL.

4.5. URL 4001 Historisch timmerwerk

Inleiding

De audits en de certificering voor BRL ERM 4000 in combinatie met URL 4001 van restauratie-timmerbedrijven worden uitgevoerd door SKH. De audits vinden in principe twee keer per jaar plaats. In 2020 zijn deze echter vanwege het Coronavirus één keer op afstand uitgevoerd en beoordeeld op de procedures.

In 2020 zijn alleen bedrijven met het deelcertificaat Geveltimmerwerk in het buitenklimaat beoordeeld. Eén van de bedrijven is bezig om zich ook te laten certificeren voor het deelcertificaat Trappen met toebehoren, maar dat is vanwege het Coronavirus nog niet afgerond.

URL 4001: statistieken certificering

	2020	2019	2018	2017	2016
Aantal certificaathouders aan het begin van het verslagjaar	6	6	6	8	9
Aantal certificaathouders aan het eind van het verslagjaar	6	6	6	6	8
Aantal nieuwe certificaten in het verslagjaar	0	0	0	0	0
Aantal uit te voeren audits in het verslagjaar	6	12	12	13	16
Aantal uitgevoerde audits in het verslagjaar	6	12	12	13	13
Aantal opgeschorte certificaten	0	0	0	0	1
Aantal ingetrokken certificaten	0	0	0	1	0
Aantal beëindigde certificaten	0	0	0	1	1
Ontvangen klachten van derden	0	0	0	0	0
Sancties/vervolgacties	0	0	0	0	0

Bevindingen audits

Voor de audits van 2020 is in vergelijking met vorig jaar het aantal aandachtspunten verminderd, evenals het aantal verbeterpunten. De aandachtspunten die niet werden opgelost, zijn verbeterpunten geworden.

Er zijn in totaal 4 verbeterpunten geconstateerd. Tekortkomingen en aandachtspunten zijn niet waargenomen. De verbeterpunten zijn nog steeds van administratieve aard en hebben betrekking op het proces en het kwaliteitssysteem.

Voor het verbeterpunt 'Eisen aan het proces' is een aantekening gemaakt over de goedkeurmomenten; deze zijn niet gedocumenteerd en zijn niet duidelijk. Bij 'opleiding en ervaring' was het scholingsplan niet ter inzage.

De verbeterpunten bij 'kwaliteitssysteem' hebben betrekking op het ontbreken van een management review. Het niet maken van een management review is voor certificaathouders geen onwil, maar door gebrek aan tijd werd deze niet gemaakt en is deze dus niet ter inzage.

Volgens de CI zijn er nog steeds verbeteringen mogelijk, met name bij het proces voorafgaand aan de werkzaamheden en de registraties die nodig zijn in het kader van het kwaliteitssysteem. De implementatie van het standaard IKB blijft daarbij een aandachtspunt.

*Controleaspecten/toetspunten
 (paragrafen waarop geen bevindingen zijn gedaan, zijn niet weergegeven)*

Toetspunt	Omschrijving eis	Aandachts- punt	Verbeter- punt	Tekort- koming
URL 4001				
A	Eisen aan het proces			
6	Goedkeurmomenten		1	
B	Materialen			
C	Vervaardiging			
D	Oplevering en nazorg			
E	Bouwplaats			
F	Eisen aan de organisatie			
G	Eisen aan het bedrijf			
H	Opleiding en ervaring			
33	Scholingsplan		1	
I	Kwaliteitssysteem			
48	Management review		2	
		0	4	0

Trends

Er is volgens de certificeerder nog steeds voldoende continuïteit van de productie in de timmerfabriek aanwezig, maar er worden ook veel werkzaamheden uitgevoerd die niet onder de BRL 4000 en URL 4001 vallen (bijvoorbeeld exclusieve nieuwbouwprojecten). Ook kan de registratie die nodig is in het kader van de certificatie bij kleinere werken een reden zijn het werk buiten de certificering om te houden.

De afspraak met de CI is dat als er geen continuïteit is in het ‘Historisch timmerwerk’, productie van gecertificeerd timmerwerk wordt aangemeld bij de CI, om gericht een inspectie te kunnen uitvoeren, zodat een volledig beeld wordt verkregen van het hele proces. Soms lukt dit niet en kan het proces alleen administratief gecontroleerd worden.

Aandacht voor het kwaliteitssysteem blijft nodig. De administratie schiet – als gevolg van tijdsdruk – nog wel eens tekort of is niet altijd volledig. Bij de voor BRL 3000 (ERB) gecertificeerde bedrijven (vijf van de zes) zijn de administratieve werkzaamheden beter te overzien, omdat het voorwerk (zoals aanvraag van vergunningen en contractvorming) al door de aannemer is uitgevoerd.

Tot slot

Er is (net als in voorgaande jaren) meer continuïteit in de timmerwerkplaatsen. Vakmanschap is echter nog steeds moeilijk in te vullen en daarom wordt er steeds meer geïnvesteerd in automatisering.

4.6 URL 4002 Glaspanelen in lood

Glazeniersbedrijven kunnen zich laten certificeren voor URL 4002 Glaspanelen in lood in combinatie met de Beoordelingsrichtlijn Onderhoud en Restauratie van Monumenten (BRL ERM 4000). Een certificaathouder kan een procescertificaat behalen voor toepassingsgebied(en) vooronderzoek/advies m.b.t. de instandhouding van glaspanelen en/of uitvoering werkzaamheden aan glaspanelen. Deze deelcertificaten kunnen los van elkaar worden behaald. Hobéon voerde de certificering uit. In 2020 is één glazeniersbedrijf gecertificeerd.

De URL 4002 Glaspanelen-in-lood zal in 2021 worden herzien. De beschrijving van de onderhoud- en restauratiewerkzaamheden worden geactualiseerd. De omschrijvingen van overige glastoepassingen in gevels en daken worden uitgebreid. De nadruk ligt daarbij op verduurzaming door het toepassen van glas met betere isolerende waarden dan het oorspronkelijke glas. In 2021 worden de audits voor URL 4002 uitgevoerd door Kiwa.

4.7. URL 4003 Historisch metselwerk

Inleiding

Sinds 2014 is de URL 4003 Historisch Metselwerk van kracht. Deze URL wordt bij het certificeren van bedrijven gecombineerd met BRL ERM 4000.

Daarnaast is certificatie voor URL 4003 sinds 2018 verplicht voor hoofdaannemers die zich laten certificeren onder BRL 3000 (zie par. 4.3 BRL 3000 Erkend Restauratie Bouwbedrijf voor meer informatie over certificering voor URL 4003 onder BRL 3000).

De gegevens in deze paragraaf betreffen alleen die voor URL 4003 in combinatie met BRL 4000 voor gespecialiseerde aannemers. Hierbij is Hobéon certificeerder. Hobéon biedt daarbij een gecombineerd audittraject aan voor bedrijven die een erkenning hebben voor URL 4006. De auditoren zijn dezelfde als de auditoren die worden ingezet voor de audits van URL 4006, en de auditsystematiek is vergelijkbaar.

In het verslagjaar voerde Hobéon één controletoeets uit in het kader van deze URL. Er is daarmee nog steeds te weinig informatie beschikbaar om in dit jaarverslag inhoudelijke uitspraken te doen.⁸

URL 4003: statistieken certificering

	2020	2019	2018	2017	2016
Aantal certificaathouders aan begin van verslagjaar	3	3	2	2	2
Aantal certificaathouders aan einde van verslagjaar	1	3	3	2	2
Aantal nieuwe certificaten in het verslagjaar	0	0	1	0	0
Aantal uit te voeren audits in het verslagjaar	3	3	3	2	2
Aantal uitgevoerde audits in het verslagjaar	1	3	2	2	2
Aantal niet-uitgevoerde audits	2	0	1	0	0
Aantal opgeschorte certificaten	0	0	0	0	0
Aantal ingetrokken certificaten (faillissement)	0	0	0	0	0
Aantal beëindigde certificaten	2	0	0	0	0
Ontvangen klachten van derden	0	0	0	0	0
Sancties/vervolgacties	0	0	0	0	0

Tot slot

De uitgevoerde audit leverde te weinig informatie op om op grond daarvan trends te kunnen benoemen of uitspraken te kunnen doen voor 2020.

In 2021 worden de audits voor URL 4003 uitgevoerd door Kiwa.

Mogelijk laten de certificaathouders van wie het certificaat in 2020 is verlopen zich opnieuw certificeren in 2021.

⁸ Bovendien zouden eventuele uitspraken direct te herleiden te zijn tot de certificaathouder.

4.8. URL 4006 Historisch voegwerk

Inleiding

Voor historisch voegwerk gelden BRL 4000 Onderhoud en Restauratie Monumenten en de URL 4006 Historisch voegwerk. Bedrijven met een certificaat volgens de BRL 4000/URL4006 voldoen automatisch ook aan de eisen van de Kennis+Kunde-regeling van de provincie Gelderland wat betreft voegen.

Het jaar 2020 was het laatste jaar dat Hobéon optrad als de certificerende instelling voor deze BRL. Dit omdat Hobéon is overgenomen door Kiwa.

De auditcyclus is driejarig, met na een initiële toets controletoeetsen in het tweede en derde jaar. Daarna begint de cyclus opnieuw met een herhalings-toets. Een auditteam met auditoren met kennis van certificering, kwaliteitszorg en bedrijfskunde en (restauratie-)vakinhoudelijke auditoren voert deze toetsen uit. De initiële- en herhalings-toetsen duren een hele dag; de controletoeetsen een halve dag.

In 2020 zijn niet alle audits uitgevoerd. Dit had deels te maken met de overdracht van certificaten van Hobéon naar Kiwa. Aan het einde van 2020 waren vier certificaathouders toe aan een herhalings-toets. Drie hiervan zijn in 2021 alsnog uitgevoerd. Voor één bedrijf betekent dat een korte periode waarin het niet is gecertificeerd voor URL 4006. Een ander bedrijf heeft het certificaat beëindigd wegens het inslaan van een andere koers in de markt.

URL 4006: statistieken certificering

	2020	2019	2018	2017	2016
Aantal certificaathouders aan het begin van het verslagjaar	9	9	11	12	12
Aantal certificaathouders aan het einde van het verslagjaar	7	9	9	11	12
Aantal nieuwe certificaten in het verslagjaar	0	0	1	0	0
Aantal uit te voeren audits in het verslagjaar	9	9	9	10	21
Aantal uitgevoerde audits in het verslagjaar	5	9	6	10	15
Aantal opgeschorte certificaten	0	0	0	0	0
Aantal ingetrokken certificaten	0	0	0	0	0
Aantal beëindigde certificaten	2	0	3	1	0

Bevindingen en trends

Hieronder zijn alle aandachtspunten, verbeterpunten en tekortkomingen weergegeven die in 2020 zijn gesignaleerd. De toelichting op de punten volgt onder de tabel. Op niet-genoemde toetspunten zijn geen afwijkingen geconstateerd.

BRL ERM 4000 2020		Aandachtspunt	Verbeterpunt	Tekortkoming
6	Eisen aan het proces (subtotaal)	3		
6.1	Goedkeurmomenten	1		
6.1.2	Vastleggen restauratiecategorie	1		
6.2.2.	Vergunningen en aanvullende eisen	1		
7	Eisen aan het systeem voor interne kwaliteitsbewaking (subtotaal)	2		
7.2.1	Management Review	1		
7.1a	Interne audits	1		
Totaal		5	0	0
URL 4006		Aandachtspunt	Verbeterpunt	Tekortkoming
	Geen afwijkingen			
Totaal		0	0	0

Er werden in 2020 vijf aandachtspunten op de BRL 4000 geformuleerd. Het aandachtspunt 'Goedkeurmomenten' had betrekking op het systeem van het bedrijf. Dit was opgezet met de checklists van de ERM als onderlegger, alleen ontbrak een formeel goedkeurmoment voor de proefvlakken. De afwijking op restauratiecategorie heeft een relatie met de bij de BRL 2000 genoemde 'puntjes op de i'; in de offertes werden de werkzaamheden conform de URL beschreven, echter de restauratiecategorie was niet genoemd. Het aandachtspunt op vergunningen is geformuleerd omdat het bedrijf de omgevingsvergunning wel had aangevraagd, maar deze op het werk niet aanwezig was. Verder werden er twee aandachtspunten op het gebied van kwaliteitszorg geformuleerd.

Restauratieladder

De Model-Checklists (URL 4006) laten in 2020 een toenemend positief effect zien wat betreft de implementatie van de restauratieladder.

Kwaliteitssysteem

Bedrijven werken gestaag verder aan de kwaliteitssystemen. Het gaat niet met grote stappen, maar Hobéon ziet bij de meeste bedrijven steeds kleine verbeteringen. Aan de restauratiespecifieke kant van kwaliteitszorg wordt in de audits extra aandacht geschonken. Het modelkwaliteitshandboek van de ERM is in 2018 en 2019 onder de aandacht van de bedrijven gebracht, en in 2020 bij een aantal bedrijven geïmplementeerd.

Kwaliteit van het werk

De 'variëteit in kwaliteit' is nog steeds herkenbaar en varieert volgens Hobéon van een 'zesje' tot excellent uitgevoerd voegwerk. De aandacht voor de ondergrens blijft dus nog steeds van belang.

Keten

Net als in de afgelopen twee jaren speelt in 2020 volgens Hobéon het gebruik van de restauratieladder een positieve rol in verbetering van kwaliteit in de keten. Voor de voegbedrijven is in de keten vooral de relatie met de opdrachtgever (zowel direct als via architecten- of monumentenadviesbureaus) van belang: de restauratieladder zorgt ervoor dat tussen deze ketenschakels meer en meer in 'dezelfde taal' gesproken wordt. De ladder genereert bewustzijn van eigen specifieke restauratiekennis en helpt de voegbedrijven zich te profileren als een volwaardige gesprekspartner in het restauratieproces.

Tot slot

. Twee bedrijven hebben aangegeven bij het aflopen van hun certificaat voor URL 4006 in 2021 bij een andere certificerende instelling weer gecertificeerd te willen worden. De overige audits voor URL 4006 zullen worden uitgevoerd door Kiwa.

4.9. URL 4007 Steenhouwwerk

Voor steenhouwers die zich toeleggen op het restaureren van monumenten geldt URL 4007 Restauratie Steenhouwwerk (versie 1.2) en de Beoordelingsrichtlijn 'Onderhoud en restauratie van monumenten' (BRL ERM 4000).

Op basis van toetsing aan deze richtlijnen krijgen bedrijven een procescertificaat voor werkzaamheden aan natuursteen voor monumenten. Kiwa Nederland en Hobéon voeren de certificering uit.

Na de toelating/herverlening (1e jaar) door middel van een audit en een projectinspectie vindt in het tweede en het derde jaar een projectinspectie plaats.

URL 4007: statistieken certificering

	2020	2019	2018	2017	2016
Aantal certificaathouders aan begin van verslagjaar	5	5	4	3	4
Aantal certificaathouders aan einde van verslagjaar	4	5	5	4	3
Aantal nieuwe certificaten in het verslagjaar	0	0	1	1	0
Aantal uit te voeren audits in het verslagjaar	5	5	5	4	3
Aantal uitgevoerde audits in het verslagjaar	4	5	5	4	2
Aantal niet-uitgevoerde audits	1	0	0	0	1
Aantal opgeschorte certificaten	0	0	0	0	0
Aantal ingetrokken certificaten (faillissement)	0	0	0	0	1
Aantal beëindigde certificaten	1	0	0	0	0
Ontvangen klachten van derden	0	0	0	0	0
Sancties/vervolgacties	0	0	0	0	0

Bevindingen en trends

In het verslagjaar zijn er tijdens audits geen afwijkingen geconstateerd. In 2020 zijn er geen bijzonderheden opgemerkt wat betreft het gebruik van de restauratieladder.

Tot slot

In Nederland zijn slechts enkele steenhouwbedrijven gespecialiseerd in restauratiewerk aan monumenten. Momenteel is er nog geen animo voor verdere uitbreiding.

In 2020 is Hobéon overgenomen door Kiwa Nederland. De audits die voorheen door Hobéon voor URL 4007 werden uitgevoerd, zullen voortaan door Kiwa worden uitgevoerd.

4.10. URL 4009 Historisch schilderwerk

In 2015 is de regeling *Erkenningsregeling Restauratieschilders* vervangen door de Uitvoeringsrichtlijn 'Restauratie Historisch Schilderwerk' (URL 4009). Deze uitvoeringsrichtlijn is gekoppeld aan de Beoordelingsrichtlijn 'Onderhoud en restauratie van monumenten' (BRL ERM 4000). Inmiddels voldoen alle restauratieschilders aan de nieuwe richtlijnen.

Certificering volgens deze regeling wordt verzorgd door Kiwa Nederland.

De bedrijven krijgen eens in de drie jaar een herbeoordeling; in tussenliggende jaren vindt afwisselend een administratieve toets of een audit door een vakdeskundige plaats.

URL 4009: statistieken certificering

	2020	2019	2018	2017	2016
Aantal certificaathouders aan begin van verslagjaar	14	15	17	15	13
Aantal certificaathouders aan einde van verslagjaar	16	14	15	17	15
Aantal nieuwe certificaten in het verslagjaar	4	1	0	3	2
Aantal uit te voeren audits in het verslagjaar	16	14	15	17	15
Aantal uitgevoerde audits in het verslagjaar	0	12	10	11	11
Aantal niet-uitgevoerde audits (alsnog uitgevoerd in volgend verslagjaar)	0	2	5	7	4
Aantal opgeschorte certificaten	0	0	0	0	0
Aantal ingetrokken certificaten	0	0	0	0	0
Aantal beëindigde certificaten	2	2	2	1	0
Ontvangen klachten van derden	0	0	0	0	0
Sancties/vervolgacties (extra bezoeken)	0	0	0	0	0

Per eind 2020 waren 16 restauratiebouwbedrijven gecertificeerd. Vier van de gecertificeerde bedrijven behoren tot de categorie 'OZP', de rest (12) is een 'gewoon' bedrijf. In 2020 zijn er vier nieuwe certificaathouders bijgekomen. Twee bedrijven hebben opgezegd. Daarmee is het aantal gecertificeerde bedrijven in deze productgroep met 2 gestegen.

Over de gecertificeerde bedrijven zijn geen klachten ontvangen.

Bevindingen en trends

De CI constateert nog steeds dat bedrijven met kennis nog steeds initiatief tonen om gecertificeerd te worden of blijven. Niet alleen schilders zien voordelen, maar ook opdrachtgevers waarderen de kennis van de restauratieschilders en willen deze behouden.

Controleaspecten/toetspunten. Paragrafen waarop geen bevindingen zijn gedaan, zijn niet weergegeven. (T = tekortkoming, V = verbeterpunt, A = aandachtspunt)

BRL 4000		Controleaspect 2020	A	V	T
H4 Eisen aan het bedrijf					
4.2	Bedrijfsprofiel		1	0	0
4.5	Opleiding		0	1	0
4.6	Eisen aan de continuïteit van de kennis (M-G, omschreven in URL)		0	1	0
Subtotaal			1	2	0
H5 Eisen aan de organisatie					
5.1	Beleid (M-G, een klein bedrijf houdt in zijn werkzaamheden aantoonbaar rekening met; ketengerichte afstemming en verbetering, wet- en regelgeving en Arbo-beleid)		0	1	0
5.4	Beoordeling toeleveranciers / onderaannemers		1	0	1
Subtotaal			1	1	1
H6 Eisen aan het proces					
6.1.1	Uitgangspunten voor het nemen van beslissingen bij onderhoud en restauratie		1	0	0
6.1.2	Vastlegging volgens restauratieladder (Restauratiecategorieën)		1	0	0
6.2.4	Onderaanneming		1	0	0
Subtotaal			3	0	0
H7 Eisen aan het systeem voor interne kwaliteitsbewaking					
	▪ Algemeen		0	0	1
	▪ Interne audits (M-G)		0	0	1
	▪ Vakbekwaamheid/ scholing		0	0	1
	▪ Onderhoud van het kwaliteitssysteem		0	0	1
7.2	Verantwoordelijkheid		0	1	0
7.2.1	Management review (M-G)		0	0	1
Subtotaal			0	1	5
URL 4009		Controleaspect 2020	A	V	T
Eisen aan het proces historisch schilderwerk					
3.1.1	Uitgangspunten voor het nemen van beslissingen bij onderhoud en restauratie		1	0	0
3.1.2	Restauratiecategorieën		2	0	0
3.18	Eisen aan de opleveringscontrole		1	0	0
5	Kennis en ervaring		0	1	0
Subtotaal			4	1	0
Totaal			9	5	6

De bevindingen betreffen 'H4 Eisen aan het bedrijf', 'H5 Eisen aan de organisatie, H6 Eisen aan het proces & H7 Eisen aan het systeem voor interne kwaliteitsbewaking' voor BRL 4000. Vergeleken met 2019 is een vooruitgang geboekt, waarschijnlijk omdat de bedrijven beter weten wat er van hen wordt verwacht.

Er wordt geregeld informatie en/of een offerte opgevraagd door potentiële certificaathouders.

Tot slot

De verwachting voor 2021 is een verdere groei van gecertificeerde historische schildersbedrijven voor URL 4009. In 2021 zal worden getoetst op basis van de nieuwe versie van URL 4009.

4.11. URL 4010 Historisch leidak

De uitvoeringsrichtlijn Historisch Leidak Maasdekking en Rijndekking (URL 4010, versie 1.2 en per 25-9-2020 versie 2.0) beschrijft de werkzaamheden bij het dekken van daken, met natuurleien (zowel Maas- als Rijndekking) bij onderhoud en de restauratie van monumenten. Een certificaathouder moet ook voldoen aan de eisen in de Beoordelingsrichtlijn 'Onderhoud en restauratie van monumenten' (BRL ERM 4000). Er kunnen twee deelcertificaten worden toegekend: 'Leibedekking in Maasdekking' en 'Leibedekking in Rijndekking'. Per eind 2020 zijn 5 certificaathouders zowel voor Maasdekking als voor Rijndekking gecertificeerd.

Certificering wordt uitgevoerd door SKG-IKOB Certificatie. Er wordt jaarlijks 1 kantooraudit en minimaal 1 bouwplaats audit per certificaathouder uitgevoerd. De certificaathouder meldt aan waar een bouwplaats-audit kan worden uitgevoerd.

Naast enkele grotere bedrijven bestaat het grootste deel van de certificaathouders uit kleine bedrijven met ca. 5 tot 8 personeelsleden. Deze bedrijven zijn vaak te typeren als kleine platte organisaties.

Er zijn in 2020 geen nieuwe aanvragen binnengekomen. Eén certificaat is in 2020 op verzoek van de certificaathouder beëindigd.

URL 4010: statistieken certificering

	2020	2019	2018	2017	2016
Aantal certificaathouders aan begin van verslagjaar	15	15	10	10	0
Aantal certificaathouders aan einde van verslagjaar	14	15	15	10	10
Aantal nieuwe certificaten in het verslagjaar	0	0	5	0	10
Aantal uit te voeren audits in het verslagjaar	14	15	15	10	10
Aantal uitgevoerde audits in het verslagjaar	14	15	15	10	0
Aantal opgeschorte certificaten	0	0	0	0	0
Aantal ingetrokken certificaten	0	0	0	0	0
Aantal beëindigde certificaten	1	0	0	0	0
Ontvangen klachten van derden	0	0	0	0	0
Sancties/vervolgacties	0	0	0	0	0

Bevindingen en trends

Van de certificaathouders zijn er 12 die óók proces-gecertificeerd zijn voor BRL 1513 / URL 0538; de audits werden daarbij gecombineerd. Bouwplaatsinspecties zijn separaat uitgevoerd. In het verslagjaar voerde de certificerende instelling 9 inspecties uit voor Maasdekking en 2 inspecties voor Rijndekking. Niet alle certificaathouders zijn dus getoetst op de uitvoering. Zij die niet getoetst zijn, geven aan wel een project in 2021 uit te zullen voeren.

Bij de uitgevoerde bedrijfsaudits zijn er wat betreft de controleaspecten in BRL 4000 geen afwijkingen geconstateerd, wel zijn bij enkele verbeterpunten geconstateerd met betrekking tot het proces rondom het opleveringsdossier. Wat betreft de bouwplaats-audits zijn aan de hand van URL 4010 slechts enkele aandachtspunten/verbeterpunten/afwijkingen geconstateerd (zie onder).

Controleaspecten/toetspunten. Paragrafen waarop geen bevindingen zijn gedaan, zijn niet weergegeven. (A = aandachtspunt, V = verbeterpunt, T = tekortkoming)

URL 4010	Controleaspect	A	V	T
H3 Eisen aan het proces				
3.4.6	Afmeting leilatten			1
3.7.3	Haaklengte			1
3.7.3	Leibreedte min. ½ lei		1	
3.7.3	Verticale overlapping voldoende		1	
Subtotaal		0	2	2
H4 Eisen aan toegepaste materialen				
4.2.1	Looddikte		2	1
Subtotaal		0	2	1
TOTAAL		0	4	3

Tot slot

De certificerende instelling stelt dat de certificaathouders zonder uitzondering professionals zijn in hun vakgebied. De vaktechnische kennis van de bedrijven zit voor het merendeel bij de oudere werknemers op basis van jarenlange ervaring en overdracht van de voorgaande generatie. De certificerende instelling constateert dat door het jarenlang ontbreken van een gedegen opleiding diverse bedrijven eigen proefopstellingen hebben ontwikkeld om, met name tijdens onwerkbaar weer, de jongere werknemers te blijven stimuleren en op te leiden binnen het eigen bedrijf. Met de komst van het Opleidings- en Ontwikkelingsfonds Hellende Daken (OOHD) zijn er volgens de CI weer mogelijkheden gekomen om jongere werknemers een gedegen opleiding te bieden, een aantal verwerkers zijn reeds gestart met de opleiding Leidcker&Loodgieter bij NCE te Amersfoort. Het overgrote deel van de leidekkersbedrijven die eventueel in aanmerking kunnen komen voor deze erkenningsregeling is inmiddels gecertificeerd.

4.12. URL 4011 Metalen dakbedekkingen en goten

Uitvoeringsrichtlijn URL 4011 (versie 1.1 en per 25-9-2020 versie 2.0) beschrijft de eisen bij werkzaamheden aan metalen dakbedekkingen en goten bij monumenten. Een certificaathouder moet ook voldoen aan de eisen in de Beoordelingsrichtlijn 'Onderhoud en restauratie van monumenten' (BRL ERM 4000).

Certificering wordt uitgevoerd door SKG-IKOB Certificatie. Er wordt jaarlijks 1 kantooraudit en minimaal 1 bouwplaats audit per certificaathouder uitgevoerd. De certificaathouder meldt waar een bouwplaats audit kan worden uitgevoerd.

In 2020 zijn 5 nieuwe certificaten verstrekt

URL 4011: statistieken certificering

	2020	2019	2018
Aantal certificaathouders aan begin van verslagjaar	4	0	0
Aantal certificaathouders aan einde van verslagjaar	9	4	0
Aantal nieuwe certificaten in het verslagjaar	5	4	0
Aantal uit te voeren audits in het verslagjaar	9	4	0
Aantal uitgevoerde audits in het verslagjaar	9	4	0
Aantal opgeschorte certificaten	0	0	0
Aantal ingetrokken certificaten	0	0	0
Aantal beëindigde certificaten	0	0	0
Ontvangen klachten van derden	0	0	0
Sancties/vervolgacties	0	0	0

Bevindingen en trends

De bedrijven die al in 2019 waren gecertificeerd waren ook in het bezit van een certificaat voor URL 4010 Historisch Leidak; certificering voor URL 4011 was voor deze bedrijven daarop een uitbreiding. Dat geldt ook voor één van de bedrijven die in 2020 is toegelaten. Vier van de vijf nieuwe certificaathouders had echter nog geen andere ERM-certificering.

Bij de certificaathouders die zowel voor URL 4010 als URL 4011 zijn gecertificeerd betreft het één gecombineerde bedrijfsaudit. Hierbij zijn in het kader van de BRL 4000 geen tekortkomingen geconstateerd.

In het verslagjaar is behalve de 5 toelatingsonderzoeken driemaal een reguliere bouwplaatsinspectie uitgevoerd. Hierbij is één tekortkoming (T) geconstateerd, waarbij het de dikte van het toegepaste muurlood betrof.

De certificeringsinstelling constateert dat de certificaathouders zonder uitzondering professionals in hun vakgebied zijn.

Tot slot

Werkzaamheden aan metalen dakbedekkingen en goten bij monumenten is een zeer gespecialiseerd vakgebied. Tegen de verwachtingen in zijn, in navolging van de twee lopende aanvragen in eind 2019, nog drie aanvragen binnen gekomen. Eind 2020 is er nog één toelatingsprocedure lopend. De verwachting is dat er in 2021 twee certificaathouders bij komen.

4.13. URL 4012 Historisch metaal (ferro)

Smederijen en andere bedrijven die historische metaalbewerking uitvoeren, kunnen zich laten certificeren conform URL 4012 Historisch Metaal (ferro) in combinatie met BRL 4000. Deze regeling is de opvolger van de NGK-richtlijn 'NGK Erkende Smederij', waarvan eind 2019 de certificaten zijn afgelopen.

Middelgrote of grote bedrijven (vanaf 5 fte) worden voor URL 4012 ieder anderhalf jaar volledig getoetst op hun vakbekwaamheid en hun bedrijfsvoering. Kleine bedrijven (tot en met 4 fte) worden eens per 3 jaar getoetst op hun bedrijfsvoering en ieder anderhalf jaar op hun vakbekwaamheid. Stichting Keurmerk Branches is certificeerder bij deze regeling. Om een kwaliteitsslag te maken bij de audits op de bedrijfsvoering (systeemaudit), is SKB in 2019 een samenwerking aangegaan met Hobéon (inmiddels overgenomen door KIWA) voor de uitvoering van de systeemaudits. Bij acht certificaathouders hebben in december 2019 zowel praktijk- of vakbekwaamheidsaudits, als audits op basis van de bedrijfsvoering (systeemaudits) plaatsgevonden. In 2020 hebben geen audits plaatsgevonden.

URL 4012: statistieken certificering

	2020	2019	2018	2017	2016
Aantal certificaathouders aan begin van verslagjaar	8	12	15	17	17
Aantal certificaathouders aan einde van verslagjaar	8	8	12	15	17
Aantal nieuwe certificaten in verslagjaar	0	0	0	1	2
Aantal uit te voeren audits in het verslagjaar	0	8	0	17	17
Aantal uitgevoerde audits in het verslagjaar	0	6	0	15	2
Aantal opgeschorte certificaten	0	0	0	0	0
Aantal ingetrokken certificaten	0	0	3	0	0
Aantal beëindigde certificaten	0	4	0	3	1
Ontvangen klachten van derden	0	0	0	0	0
Sancties/vervolgacties	0	0	0	0	0

Tot slot

Voor 2021 staan 8 smederijen ingepland voor hercertificering op basis van de huidige versie van URL 4012 en BRL 4000. Voor 3 (middelgrote en grote) bedrijven betreft dit zowel een systeemaudit als een vakbekwaamheidsaudit en voor 5 kleine bedrijven alleen de vakbekwaamheidsaudit.

De in 2019 gestopte bedrijven zien volgens de certificeerder geen meerwaarde in het certificaat, omdat opdrachtgevers niet verplicht zijn om restauratieklussen aan erkende restauratiebedrijven te verstrekken. De sector pleit ervoor dat certificering als eis geldt voor overheidsgebouwen en dat voor gesubsidieerde restauraties alleen certificaathouders worden uitgenodigd.

4.14. URL 5001 Houtaantasting (bestrijden houtaantasting door insecten en zwammen)

In 2017 is voor het eerst een certificaat toegekend op basis van de URL 5001 Houtaantasting (bestrijden houtaantasting door insecten en zwammen). In 2019 waren twee bedrijven gecertificeerd: een door Kiwa en een door C+. In 2020 zijn door KIWA twee andere bedrijven gecertificeerd, deze hebben een samenwerkingsverband met het eerder gecertificeerde bedrijf.

URL 5001: statistieken certificering

	2020	2019	2018	2017
Aantal certificaathouders aan begin van verslagjaar	2	2	1	0
Aantal certificaathouders aan einde van verslagjaar	4	2	2	1
Aantal nieuwe certificaten in het verslagjaar	2	0	0	0
Aantal uit te voeren audits in het verslagjaar	4	0	0	0
Aantal uitgevoerde audits in het verslagjaar	4	2	2	1
Aantal opgeschorte certificaten	0	0	0	0
Aantal ingetrokken certificaten	0	0	0	0
Aantal beëindigde certificaten	0	0	0	0
Ontvangen klachten van derden	0	0	0	0
Sancties/vervolgacties	0	0	0	0

Op basis van deze certificeringen kunnen nog geen inhoudelijke opmerkingen worden gedaan.

Tot slot

De certificerende instellingen blijven zich zorgen maken over het marktpotentieel voor deze certificeringsregeling specifiek voor historische gebouwen. Een verbreding van het toepassingsgebied, maar vooral meer bekendheid van de norm kan een positief effect hebben. Er wordt nog steeds gepleit voor meer aandacht en voorlichting van ERM/KPMB richting de branche én naar eigenaren/beheerders, om het belang van certificering onder de aandacht te brengen. Ook wordt nog steeds gepleit voor meer harmonisatie tussen ERM en KPMB. In 2020 heeft nader overleg plaatsgevonden tussen de CI's, certificaathouders en ERM over het functioneren van de regeling en de mogelijkheden om deze meer onder de aandacht te brengen. Hieruit is voortgekomen dat de regeling op enkele punten is/wordt aangepast en dat ERM meer op het gebied van communicatie zal doen. In 2021 wordt dit communicatieplan verder uitgewerkt. C+ meldt dat in 2021 een offerte is uitgegaan voor certificering voor URL 5001.

4.15. URL 6010 Hovenierswerk historische tuinen en parken

Voor hoveniers die zich toeleggen op het hovenierswerk geldt URL 6010 Hovenierswerk historische tuinen en parken (versie 1.0) en de Beoordelingsrichtlijn 'Groen erfgoed' (BRL ERM 6000), v 0.1.

Op basis van toetsing aan deze richtlijnen krijgen bedrijven een certificaat voor werkzaamheden aan Groene monumenten. Hobéon voert de certificering uit.

In 2019 werd één hoveniersbedrijf gecertificeerd. In 2020 vond de controletoets plaats, die met goed gevolg werd doorlopen. Dit jaarverslag geeft daarover geen informatie, omdat deze anders tot het gecertificeerde bedrijf te herleiden is.

In 2021 worden de audits voor URL 6010 uitgevoerd door Kiwa.

Naar verwachting zal in 2021 het aantal certificaathouders toenemen en zal een tweede CI het werkveld bedienen.

4.16. RestauratorenRegister

Sinds 1 juli 2019 is het RestauratorenRegister operationeel: een beroepsregister voor allen die professioneel werkzaam zijn als restaurator van roerend cultureel erfgoed. De restaurator zoals bedoeld in het RestauratorenRegister onderzoekt – en indien nodig herstelt – objecten en grijpt daarmee fysiek in ter behoud van het materieel erfgoed. De restaurator combineert hierbij (wetenschappelijk) inzicht met technische vaardigheden. De geregistreerde mag als bewijs van zijn/haar erkenning het logo 'RegisterRestaurator' voeren.

Om opgenomen te kunnen worden tot dit register als RegisterRestaurator (of Senior RegisterRestaurator) moet de restaurator voldoen aan criteria zoals vastgelegd in het document Registratie-eisen. Hij/zij wordt daarop getoetst door een toetsende instelling (in 2020: SGS of Hobéon).

Eind 2020 waren er vier restauratoren opgenomen in het register.

Trends

Het RestauratorenRegister is in 2020 aangevuld met een extra specialisme: beschilderde oppervlakken in historische binnenruimten (HB).

Bijlage 1: Overzicht ERM-richtlijnen voor het onderhouden en restaureren van monumenten (rood en groen) per 31-12-2020

Nr	Titel	Beroepsgroep	Gereed	In voorbereiding/ gepland
----	-------	--------------	--------	------------------------------

GEBOUWDE MONUMENTEN

BRL ERM 1000	Erkend Restauratie- Architectenbureau (vml GEAR)	Restauratie- architecten	X	Actualisatie in 2021
URL 1001	Visie & Ontwerp	Restauratie- architecten		

BRL ERM 2000	Erkend Monumenten Adviesbureau (EMA)	Monumenten- adviseurs	X	Actualisatie in 2021
URL 2001	Bouwtechnisch Advies	Adviseurs bouwkunde en verduurzaming, restauratie- architecten	X	
URL 2002	Molenadvies	Molenadviseurs	X	
URL 2003	Betonrestauratie - Advies	Adviseurs voorbereiding betonrestauratie	X	Aanvulling in 2021 (cementrustiek)
URL 2004	Kleurhistorisch onderzoek	Kleuronderzoekers	X	
URL 2005	Gebouwinspecties	Inspecteurs gebouwen, Monumentenwacht	X	Aanvulling in 2021 (moleninspecties)
URL 2006	Schouwen	Dataverzamelaars, inspecteurs gebouwen, Monumentenwacht		Publicatie als ontwerp in 2021

BRL ERM 3000	Erkend Restauratie Bouwbedrijf (ERB)	(Hoofd)aannemers	X	Actualisatie in 2021
URL 3001	Houtconstructies	(Hoofd)aannemers	X	
URL 4003	Historisch Metselwerk	(Hoofd)aannemers	X	

BRL ERM 3500	De Erkende Molenmaker	Molenmakers	X	Actualisatie in 2021
--------------	-----------------------	-------------	---	----------------------

BRL ERM 4000	Onderhoud en Restauratie Monumenten	Gespecialiseerde aannemers	X	Actualisatie in 2021
URL 4001	URL Historisch Timmerwerk	Restauratie- timmerbedrijven	X	

Nr	Titel	Beroepsgroep	Gereed	In voorbereiding/ gepland
URL 4002	URL Glaspanelen in lood	Glazeniers	X	Actualisatie in 2021 (inhoudelijk + verduurzaming)
URL 4003	URL Historisch Metselwerk	Restauratie- metselaars	X	
URL 4004	URL Riet	Rietdekkers	X	
URL 4005	URL Betonrestauratie – Realisatie	Betonrestauratie- bedrijven	X	Aanvulling in 2021 (cementrustiek)
URL 4006	URL Historisch voegwerk	Restauratievoegers	X	
URL 4007	URL Steenhouwwerk	Restauratie- stenhouwers	X	Actualisatie in 2021 (arbo-risico's zandsteen)
URL 4008	<i>Gereserveerd (Pleisterwerk)</i>			
URL 4009	URL Historisch schilderwerk	Restauratie- schilders	X	Aanvulling in 2021 (schilderwerk aan molens)
URL 4010	URL Historisch leidak	Leidekkers	X	
URL 4011	URL Metalen dakdekkingen en goten bij monumenten	Metalen- dakdekkers	X	
URL 4012	Historisch metaal	Restauratiesmeden, metaalbewerkers	X	
URL 4013	Historisch parket	Parketteurs en restauratoren	X	
URL 4014	Historisch pannendak	Dakwerkers, pannenleggers	X	

BRL KPMB⁹	Module A Houtbescherming (KPMB)	Plagdier-manage- mentbedrijven	X	
URL 5001	URL Houtaantasting (bestrijden houtaantasting door insecten en zwammen)	Plagdier-manage- mentbedrijven	X	

BRL KOMO 2826¹⁰	Vervaardiging van metsel- en lijmwerkconstructies en/of voegwerk		X	
URL 2826-08 ¹¹	URL Gevelreiniging	Gevelreinigers, schoonmaak- bedrijven		Gepubliceerd als ontwerp, afronding verwacht in 2021

⁹ In beheer bij stichting KPMB, afstemming met ERM.

¹⁰ In beheer bij SKG-IKOB, afstemming met ERM.

¹¹ In beheer bij SKG-IKOB, afstemming met ERM.

Nr	Titel	Beroepsgroep	Gereed	In voorbereiding/ gepland
----	-------	--------------	--------	------------------------------

GROENE MONUMENTEN

BRL ERM 6000	Onderhoud en Restauratie groene monumenten	Groen Erfgoed- bedrijven	X	Actualisatie in 2021
URL 6001	Richtlijnen tuinhistorisch onderzoek	Adviseurs groen erfgoed	X	
URL 6010	URL Hovenierswerk historische tuinen en parken	Hoveniers groen erfgoed (tuinen en parken)	X	

KLINKEND ERFGOED

BRL ERM 7000	Klinkend Erfgoed			
URL 7010	URL Historische orgels	Orgelmakers	X	Geen certificering mogelijk

ROEREND ERFGOED EN HISTORISCHE INTERIEURS

	Restauratorenregister			
	Restauratorenregister.nl	Restauratoren roerend erfgoed en historische binnenruimten	X	

GEMEENTELIJK TOEZICHT (gebouwde monumenten)

	Monumententoezicht			
	Monumententoezicht.nl	Toezichthouders BWT en erfgoed van gemeenten en omgevingsdiensten	X	Actualisatie zodra Omgevingswet en Wet kwaliteitsborging voor het bouwen in werking treden

Bijlage 2: Werkgebieden van de CI's

Werkgebied (BRL/URL)	Kiwa	Hobén	SKG	SKH	Aboma	SKB	C+	EBN	SGS
1000/1001		X							
2000/2001		X							
2000/2002		X							
2000/2003									X
2000/2004		X							
2000/2005		X							
3000/3001*)	X				X			X	
3500/3500	X								
4000/4001	X			X					
4000/4002	X								
4000/4003	X		X		X			X	
4000/4004									
4000/4005	X		X						X
4000/4006			X						
4000/4007	X								
4000/4008									
4000/4009	X								
4000/4010			X						
4000/4011			X						
4000/4012						X			
4000/4013	X								
4000/4014			X						
KPMB/5001	X						X		
6000/6001	X								
6000/6010	X								
geen/7010									
2826/20-104									

*) Altijd in combinatie met URL 4003

De tabel geeft de huidige indeling. Wijzigingen in het werkgebied zijn uiteraard mogelijk, raadpleeg hiervoor ERM.